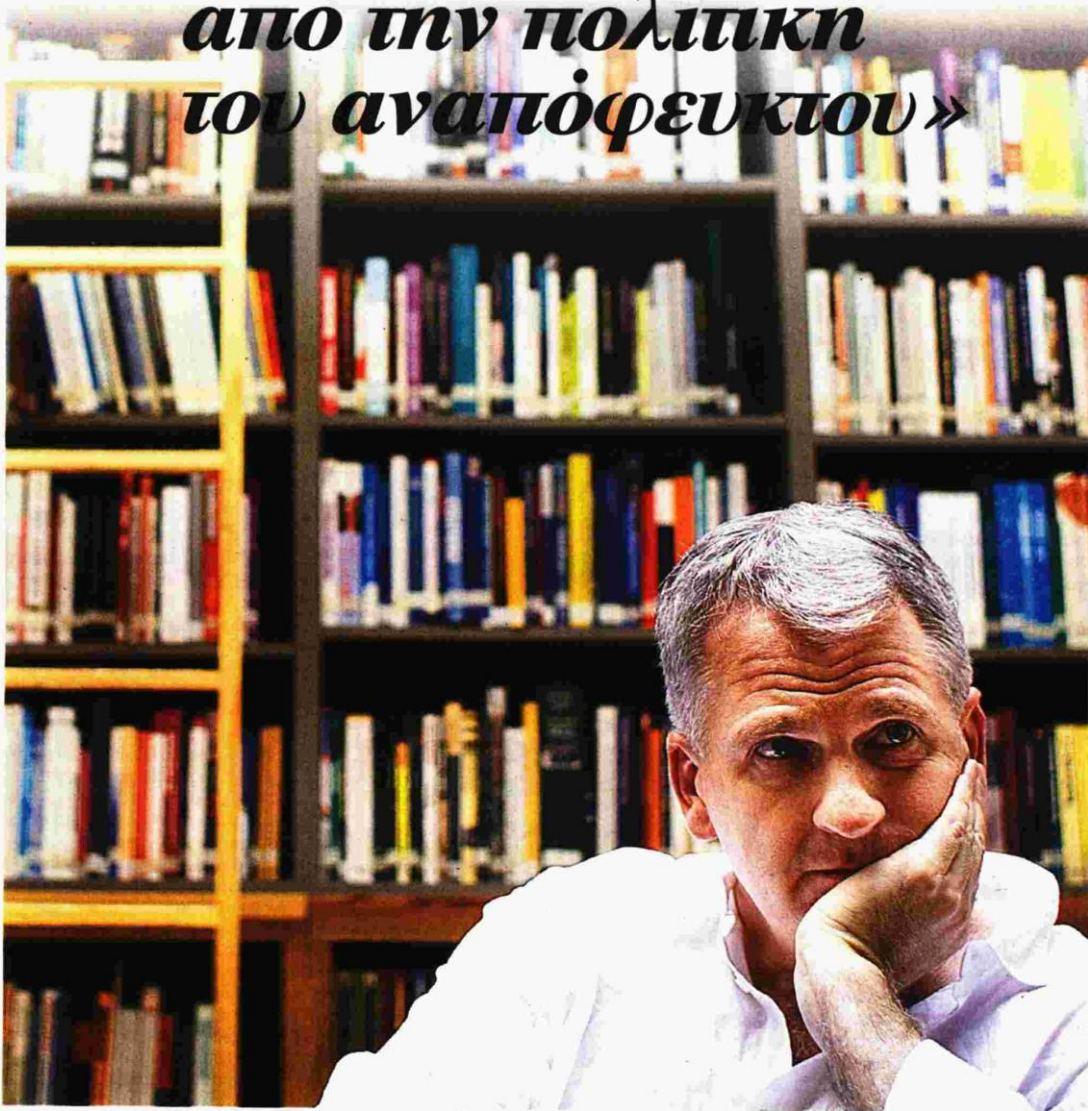

ΤΙΜΟΘΙ ΣΝΑΪΝΤΕΡ
*«Να ξεφύγουμε
από την πολιτική
του αναπόφευκτου»*

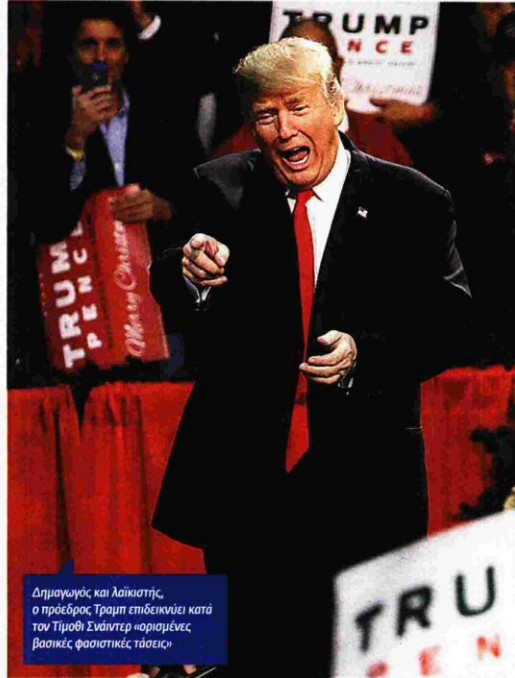
Ο αμερικανός ιστορικός μιλάει στο «Βήμα» για την Ευρώπη, τον «γηγενή αμερικανικό φασισμό», τη Ρωσία, τον δημόσιο διάλογο, τους κινδύνους που απειλούν τα κράτη και για την ευθύνη των πολιτών

ΣΕΛ. 6-7

Τίμοθι Σνάιντερ

Όταν χάνονται οι κανόνες του διαλόγου, ακολουθούν αυτοί της λογικής

Ο αμερικανός ιστορικός προειδοποιεί για την απόλεια του νοήματος της πολιτικής στον καιρό του Τραμπ

Δημαγωγός και λαϊκιστής, ο πρόεδρος Τραμπ επιδεικνύει κατά τον Τίμοθι Σνάιντερ «ορισμένες βασικές φασιστικές τάσεις»

TIMOTHY SNYDER Αιματοβαμμένες χώρες. Η Ευρώπη μεταξύ Χίτλερ και Στάλιν. Μετάφραση Ανδρέας Πανιάς. Εκδόσεις Παπασωύλου, 2017, σελ. 568, τιμή 26,99 ευρώ

TIMOTHY SNYDER Απέναντι στην τυραννία. 20 μαθήματα από τον 20ό αιώνα. Μετάφραση Κατερίνα Σχνα. Εκδόσεις Παπασωύλου, 2017, σελ. 112, τιμή 10,99 ευρώ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΟ ΚΑΡΑΣΑΡΙΝΗ

Καθηγητής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Γέιλ, τακτικός αρθρογράφος στο «New York Review of Books», βαθύς γνώστης της ιστορίας της Κεντροανατολικής Ευρώπης, μαχητικός δημόσιος διανοούμενος, ο 48χρονος Αμερικανός Τίμοθι Σνάιντερ αποτελεί εδώ και χρόνια μείζονα προσωπικότητα του διπλικού πολιτικού και του επιστημονικού διαλόγου. Με αφορμή την πρόσφατη έκδοση του σημαντικότερου έργου του «Αιματοβαμμένες χώρες» (τελευταίο από τα τρία βιβλία με το όνομά του που εκδόθηκαν στα ελληνικά το 2017), είχαμε μαζί του μια συζήτηση που εξεζητήθηκε σε εκτεταμένο διάλογο για τα νήματα της ιστορίας που συνδέουν μνήμη και ιστορία, Ευρώπη και Αμερική, τον ολοκληρωτισμό του 20ού αιώνα και την Ακροδεξιά του 21ου.

■ Πώς προσεγγίσατε τον ταραχώδη 20ό αιώνα στις αιματοβαμμένες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης; «Η γεωγραφία η ίδια και ο τρόπος με τον οποίο το Ολοκαύτωμα και τα υπόλοιπα εγκλήματα που συνδέονται με την περιοχή εκείνη έχουν περάσει στη μνήμη σήμερα έχουν πολύ μεγάλη σημασία. Η μνήμη είναι κάτι προσβάσιμο, η ιστορία πάλι είναι κάτι διαφορετικό, κάτι που απαιτεί επεξεργασία. Αυτό που είχα την ευκαιρία να κάνω στις «Αιματοβαμμένες χώρες» ήταν να αναστήσω τους τόπους της μαρτυρικής εξόντωσης και να διεξαγάγω επιτόπια έρευνα εκεί, στην Ανατολική Γερμανία και τη Δυτική Ρωσία. Γιατί το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής δεν είναι η πολυεθνικότητα, αλλά η γειτνίασή της με τη γερμανική και τη ρωσική εξουσία. Μια ιστορία επομένως που φιλοδοξεί να εξηγήσει το πώς και το γιατί της εξόντωσης οφείλει να απαντά στον συν-

θιμόμασε ότι οι πληθυσμοί προστατεύονται μόνο όταν λογίζονται ως πολίτες και πολίτες υπάρχουν μόνο όπου υπάρχουν κράτη. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ευρωπαϊκής ιστορίας είναι ακριβώς η διασφάλιση του κράτους. Αυτό είναι το ερώτημα του νοήματος της δεκαετίας του '30. Η ορθή απάντηση είναι πως το κράτος είναι ασφαλές εντός ενός μεγαλύτερου πλέγματος συνεργασίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα, είναι τέλεια. Δεν είναι. Σημαίνει όμως πως η κρατική κυριαρχία φαίνεται να εξαρτάται από την ένταξη σε μια ευρύτερη ενότητα. Η λανθασμένη απάντηση, τώρα, είναι να θεωρήσεις πως το κράτος είναι κυρίαρχο από μόνο του. Και αυτό είναι το συμπέρασμα που άντλησαν πολλοί στην Πολωνία και την Ουγγαρία σήμερα. Η Ρωσία πάλι είναι η πρώτη χώρα που αποφάσισε να απορρίψει την ευρωπαϊκή προοπτική και να επιχειρήσει την αποδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο οφείλουμε να κατανοήσουμε τον πόλεμο στην Ουκρανία και την προσαρτηση της Κριμαίας. Από το 2012 και μετά η Ρωσία τάχθηκε κατά της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και υπέρ των κυρίαρχων κρατών. Και όπως είπα, το δίλημμα περί συλλογικής ασφάλειας ή κυριαρχου κράτους κατάγεται από τα όσα συνέβησαν στις αιματοβαμμένες χώρες».

■ Η αναθεώρηση της ρωσικής πολιτικής συνοδεύεται και από αναθεώρηση της ιστορίας της; «Η Ρωσία έχει αντικαταστήσει την ιστορία με μια ορθόδοξη της μνήμης. Κατά συνέπεια, είναι σχεδόν αδύνατον να διεξαγάγει κανείς σοβαρή έρευνα εκεί για τα κρίσιμα ζητήματα του 20ού αιώνα. Το ίδιο το κράτος καθορίζει διά νόμου ότι απαγορεύεται να διεξάγει συγκεκριμένα ζητήματα του παρελθόντος. Αν κάποιος ισχυριστεί, για παράδειγμα, ότι η Σοβιετική Ένωση εισέβαλε στην Πολωνία τον

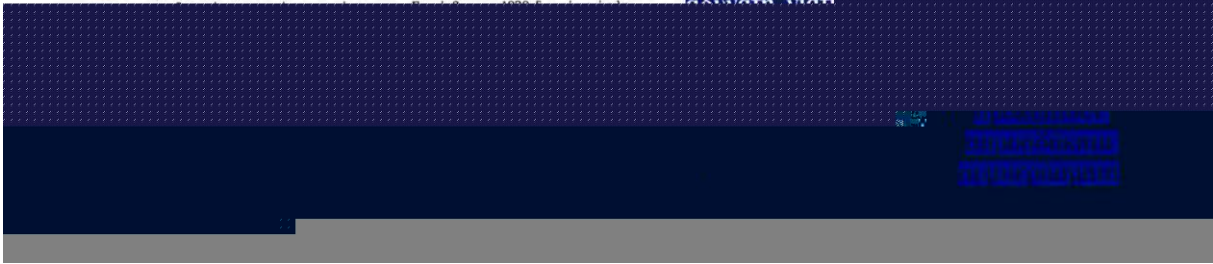
τις προϋποθέσεις, δεν υπάρχει ιστορία αλλά μια επίσημη λατρεία της μνήμης».

■ Υπάρχει μια καταλυτική παράγραφος στο βιβλίο σας με τον πρόωρα χαμένο Τόνι Τζαντ «Σκέψες για τον 20ό αιώνα», όπου ο Τζαντ μιλά για την πολιτική δημαγωγία στις ΗΠΑ και εντάσσει τον μακαρθισμό, τον Νιουτ Γκίνγκριτς, τον Ντικ Τσέινι, τον Γκλεν Μπεκ σε κάτι που αποκαλεί ευθύτατα «γηγενή αμερικανικό φασισμό». Σήμερα θα πρόσθετε σε αυτή τη χορεία και το όνομα του Ντόναλντ Τραμπ; «Ο Τόνι μάς λείπει. Και δεν εννοώ μόνο σε μένα, εννοώ στον δημόσιο διάλογο στο σύνολό του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Δεν μπορώ να μιλήσω εξ' ονόματός του.

θεωρώ όμως πως είχε δίκιο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες υπήρξαν τυχερές σε ορισμένα σημεία της ιστορίας τους. Δεν ήμασταν καλύτεροι από κάποιους άλλους, ήμασταν απλώς πιο τυχεροί, ιδιαίτερα στη δεκαετία του '30. Γηγενής αμερικανικός φασισμός υπήρχε πάντα. Υπήρχε πάντα μια ευρεία μερίδα του εκλογικού σώματος που τασσόταν υπέρ του αυταρχισμού. Και σήμερα αυτό που βλέπουμε στη χώρα μας είναι η επικράτηση αυτής ακριβώς της μερίδας υπό έναν πρόεδρο που δεν θα αποκαλούσα ακριβώς φασίστα, θα έλεγα όμως ότι επιδεικνύει ορισμένες βασικές φασιστικές τάσεις. Η προτίμησή, για παράδειγμα, στη φαντασία και στον μύθο αντί για την πραγματικότητα και τα γεγονότα. Η ροπή του να αυτοπροβάλλεται ως "αρχηγός" που διαθέτει μια άμεση σύνδεση με τον λαό. Που λέει "είμαι η δική σου φωνή", όπως ακριβώς θα έλεγε και ο Χίτλερ. Που χρησιμοποιεί συνθήματα όπως "πρώτα η Αμερική", σλόγκαν άμεσα συνδεδεμένο με το αντίστοιχο λαϊκιστικό και φασιστικό της δεκαετίας του '30. Ημιασταν λοιπόν τυχεροί στο παρελθόν και τώρα πια δεν είμαστε. Αντιμετωπίζουμε ένα αυθεντικό αμερικανικό πρόβλημα και οι Αμερικανοί είναι ανέτοιμοι να αναγνωρίσουν τον βάθος του».

■ Τι κόστος είχε το πρώτο της...

Για σύγχρονα κράτη διεκδικούν το μονοπώλιο του παρελθόντος. Και αυτό καθιστά την ιστορία...

του Φρανκ Ριτς στο «New York Magazine» ότι «ο επόμενος δημογυγός θα είναι κανός».

«Δεν αποκλείεται καθόλου, ωστόσο προσηπικά, για να σας πω την αλήθεια, είμαι ήδη πολύ ανήσυχος για την τροπή που έχουν κάποιες πάρεσι τα πράγματα, ώστε να σκεφθώ ένα τέτοιο χειρότερο ενδεχόμενο! Αλλά επιτρέψτε μου να επιστήνω κάτι πολύ σημαντικό. Η ανικανότητα του Τραμπ δεν είναι ανικανότητα, είναι στην πραγματικότητα μια μορφή διακυβέρνησης. Μια μορφή διακυβέρνησης που ευτελίζει ενεργά κάθε ιδέα πολιτικής, που δημιουργεί ένα χάσμα όπου η πολιτική παύει να υφίσταται και το κενό αυτό το αναπληρώνει με το συναίσθημα. Στην πράξη επιχειρεί να αλλάξει το νόημα της διακυβέρνησης, από τη διαμόρφωση πολιτικής, στην οργή που καθιστά την πολιτική αδύνατη».

■ Στον επίλογο του βιβλίου σας «Απέναντι στην τυραννία» κάνετε λόγο για τη φθοροποιοτή επιδραση στη δημοκρατία του σχήματος που ονομάζετε «πολιτική του αναπόφευκτου».

«Με

■ Πώς εξέρχεται μια κοινωνία από μια τέτοια αδιέξοδη πολιτική σκέψη και πράξη;

«Κατ' αρχάς πρέπει να αναγνωρίσει κανείς ότι η ιστορία πάντα συνεχίζεται, ότι πάντα είναι απρόβλεπτη και ότι πάντα υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις. Αν εμείς αποφασίσουμε ότι δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, κάποιος άλλος θα αποφασίσει ότι υπάρχουν – και θα είναι εναλλακτικές που δεν θα μας αρέσουν. Να τι είναι στην ουσία ο Ντόναλντ Τραμπ: κάποιος που μεγάλωσε ως πολιτικό μέγιστος σε μια στιγμή που όλοι έλεγαν ότι δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις. Να όμως που εμφανίστηκε η εναλλακτική με τη μορφή μιας ακροδεξιάς πολιτικής μινιμαλιστικής, η οποία τώρα μάλλον κυβερνά τη χώρα! Αυτό που θα πρότεινα ως αντίδοτο είναι η πολιτική της υπευθυνότητας, όπου αποδεχόμαστε τη θέση μας στην ιστορία, αποδεχόμαστε ένα μέλλον που δεν θα είναι απαραίτητα ένα μέλλον προόδου, αποδεχόμαστε την ανάγκη μιας δημοσίας πολιτικής και αναλαμβάνουμε την ευθύνη να την πραγματοποιήσουμε. Ακούγεται απλοϊκό, όμως πρέπει να βγούμε από τις ψευδαισθήσεις μας. Αν η ιστορία του Τραμπ στην πολιτική οί-

■ Προϋπόθεση ωστόσο για την ανάληψη της ευθύνης είναι να κατανοήσει και να αναγνωρίσει κανείς τις συνέπειες της πράξης του.

«Γρήγορα, θέτετε το βασικότερο ζήτημα. Κάποιος ψήφισαν τον Ντόναλντ Τραμπ. Αν κανείς τους δεν αναγνωρίσει το λάθος του, τότε το πρόβλημά μας είναι πολύ σοβαρό. Αν η ψήφος δεν αποτελεί για παρά μια πράξη στο πλαίσιο ενός φιλεπικού πνεύματος, μια δεισιδαιμονία που άπασ και τη διαπράξεις είσαι για πάντα δεσμευμένος από την επιλογή σου και χρησιμοποιείς τον νο σου μόνο για να εκλογικεύσεις το πόσο καλή ήταν, αντί να τον χρησιμοποιείς για να αξιολογήσεις τα δεδομένα και τις συνέπειες της επιλογής αυτής, τότε το πρόβλημά μας είναι μέζον. Αν όμως δεν παραδεχθείς τα λάθη σου, δεν μπορείς να ελπίζεις σε καλύτερο μέλλον. Αν δεν παραδεχθείς τα λάθη σου, τότε θα σε χειρονογούν και θα είσαι ευάλωτος. Ευάλωτος σε έναν πολιτικό σαν τον Τραμπ που δεν πρόκειται να κάνει τίποτα για σένα. Γιατί οι άνθρωποι που έδωσαν την ψήφο τους για να κερδίσει ο Τραμπ έχουν πράγματι ανάγκη μια δραστικού δημοσίας πολιτικής.

**TONY JUDT
ΜΕ ΤΟΝ
TIMOTHY
SHYDER**
**Σκέψεις για
τον εικοστό
αιώνα**

Μετάφραση Ελένη
Αστερίου. Εκδόσεις
Αλεξάνδρεια 2017,
σελ. 390, τιμή
25,44 ευρώ

